

Exercitationum Ethicarum

No. 4

*VIRTVTIBVS INTEL-
LECTUALIBVS IN GENERE
IISDEMq; TAM NECESSARIIS QVAM
contingentibus in specie*

Quam

*Deo prosperante sapientissimo &
Prudentissimo*

Jn. Illustri Illustrissimorum

Electorum Brandenburgensium

Viadrina

PRAESIDE

M. THEOPHILO EBERTO

Francfurto Marchico

Defendet

F R I D E R I C U S à M E I N A V V

Eq. Marchicus

Dic 30. Octob.

ANNI a. XXVIII. 51.

M. DC. XII.

Horis locoq; consuetis.

Typis FRIDERICI HARTMANNI.

Exercitationum Ethicarum

Nona.

Respondente

FRIDERICO à MEINAVV

Eq. Marchico.

Αληθεία.

Thicæ considerationis esse, mentis habitus, quatenus à nobis per liberum voluntatis arbitrium operantibus acquisiti sunt, cognoscere, eleganter indicat Zabarell. lib. 1. post Anal. cap. 26. t. 201. pag. 1029. 1. cum eorum officium sit humanas actiones componere, hominemque ad summum bonum dirigere. 2. Cum efficiant utrumque summi boni gradum inter se comparari possit, quorum in actione, alter in contemplatione est positus Piccol. grad. 5. civ. phil. cap. 4. 3. Cum absque istis præcipue vero prudentia, virtutes morales non redere intelligantur, nisi ab ipsâ via præmonstretetur, qua sit proficiendum t. Aristot. lib. 6. cap. 12. & lib. 7. cap. 10. & lib. 10. cap. 8. Igitur de virtute & laude cum omnis disputatio pertineat ad homines: & natura humana rationis, consilii atque mentis compositione, de horum habituum potestate atque vi, differendi hic locus nobis maxime idoneus videtur, Camerar. in Eibic. libr. 6. cap. 1. pag. 259. nam cum alias virtutes esse cognitionis seu intelligentiae, alias actionis & morum posuissemus sup. disput. 2. 8 ult. tractatu harum absolute, ad illarum accingemus: quemadmodum enim fundamentum sine techo non est durabile, sic mores, nullam habent laudem, nisi regantur ab intellectualibus Strigel. d. l. Eth. pag. 516. nam si diceremus satis esse homini ad perfectionem consequendam, si tantummodo in actionibus bene se gessisset, rationem facultatibus irrationalibus inferiorem esse, statu-

R. 2

cre-

eretius, Eustat. in proem lib. 6. Eth. p. 136. col. 1. n. 10, quod ne faciamus præmissis aliquibus generalibus, ad Tractationem ipsius virtutum intellectivarum, hac disputatione nos accingemus.

Lib. 6.

E b cap 1

Præcio docemus ad virtutum intellectivarum naturam plenè cognoscendam, necesse est non sibi eū modo earum: sed & principia cognitionis & actionis perspecta habere. Eshicus nost. Clariss. Dn. M. Christoph. Neander in disput. Eth. 8. 8. 1. Est autem subiectum animus per se & cibentia sua & ratione praeditus, cujus pro varietate rerum subiectarum, in quas exercetur, quarumcunq; notitiam apprehendunt duæ animæ partes seu facultates, quarum I. dicitur *Contemplatio ipsa* qui necessaria percipimus, ut ea quorum principia aliter se habere non possunt. II. *Practica* a, qua percipimus ea, quæ modo fieri non possumus, & quorum principia non videntur esse necessaria: sed potius contingentia Acciaj. lib. 6. Eth. c. 1. § 7. p. 449.

II. Harum menuis proprium est contemplatio veri, dispari tamen ratione: contemplativa enim pars in sola veritatis cognitione acquiecit, intraq; eam se continet, nec quicquam fugiendum an expertendum sit, laborat Aristot. 3. de anima cap. 9. 8. 46. Practica vero foras spectat, & cognitionem ad actionem dirigit, negotiisq; humanis accommodat Aristot. d. l. 1. 49. Thom. lib. 6 Eth. lect. 2. col. 3 p. 101. H.

III. Ut autem veritas tam illius quam hujus partis elucescat, tribus necesse est ut utamur principiis. I. *Sensibus* non quod in actiones vim aliquam exerceant, illisq; præsidant: sed ut cognitioni tantum serviant. II. *Ratione* quæ in necessaria & ea quæ contingunt suam partitum operationem. III. *Appetitus seu voluntate*, quæ tam sensum, quam intellectus activi quasi quædam ministra est, cum illi appetenda & fugienda proponant, materiaq; operandi ipsi offerant, intellectus vero quæ cligenda & repudienda sint judicet, atq; utrisq; his convenientem modum præscribat. Eustat. lib. 6. Eth. c. 2 p. 226. col. 1. n. 40.

IV. Ex his apparet, nulli actioni sensum præesse: sed rationem in ipsam, intellectum & appetitum, dominium obtinere, illum

Thesis I.

illum cum ex consultatione judicat, atque invenit id quod appetendum est: hunc dum apprehendit & persequitur, quod intellectus melius esse judicavit, ut in brutis, carentibusque ratione animantibus appetitus cognitioni & judicio irrationali, in rationalibus rationi & intellectui activo inserviat atque minister Eustrat. d. l. col. 2. n. 10.

V. Constat autem ex ratione & voluntate *Agapetus Giph.* pag. 456. quod 1. ratione cujusdam Analogiae ostenditur, quæ vel in *objectionibus*: ut enim illius objecta sunt verum & falsum: ita hujus bonum & malum, vel in *actionibus*, quæ ut illius sunt affirmatio veri & negatio falsi, ita hujus expetitio boni & fugamали, 11. ratione consensus, cum ratio & voluntas consentiunt circa suum objectum, illud vel expetendo vel fugiendo. Et hæc *Agapetus* vel 1. *Bona*, cum ratio & appetitus ita se habent, ut quod illa iuadet, hic quoque velit, 2. *Mala* cum hic aliud prosequitur vel fugit, quam illa iuadet *Gol. lib. 6. Eth. c. 2. p. 229.*

VI. Proœmium sequitur *Tractatio ipsa* quæ in genere ad omnes se extendit mentis virtutes, quas non incommodè appella-mus habitus animi rationalis, quibus mens nostra vel affirmando vel negando verum enunciat *lib. 5. End. cap 3. & 6.* verum cum omnis rationis discursus, vel in actione vel contemplatione verietur *t. Arist. lib. 6. met. t* 1. etiam virtutes intellectus ex illo profectæ sunt *Sim. n. Simon. in prœm. libr. 1. Eth. Aristot. p. 11.* Igitur illarum alias esse dicimus 1. *Necessarias* in intellectu contemplativo sibi domicilium figentes, & hæc sunt vel *simplices* quæ necessaria cognoscunt 1. aut sine medio ut intelligentia, 2. aut per medium ut scientia *Gol. d. l. c. 3. p. 231.* vel *compositæ* ut sapientia, 11. alias *Contingentes*, quæ sedem habent in intellectu practico & hæc finem habent, vel Actione ut Prudentia, vel Effectiōne ut Ars.

VII. Ut autem cum singulis habitibus ordine Aristotelico procedamus, initium sumemus de proficientibus intellectum circa ea, quæ sunt ex principiis, quorum primus est *Scientia*, quæ perficit intellectum circa necessaria *Thomas lib. 6. Echic. lett. 3. pag. 102. col. 2. B.* quæ aliter se habere non possint, omnes enim existimant, ut id, quod sciunt, se aliter habere non possit, cum de

contingentibus nihil certi ipsi statuendum, sic de Socrate absente non potest aliquis certo affirmare quod sanus ambulet: potest enim esse ægrotus: quod autem sit homo sensu rationeque prædictus, semper quam diu vivit, facere potest Mag. p. 579. sunt & talia necessaria æterna, ortus & interitus expertia Aristot. libr. 1. post. 4. & 6. & lib. 1. met. c. 2. t. 5. & 5. Eud. c. 3.

VIII. Oritur & hæc Scientia I. ex *anteceptis animo informationibus*, quia omnis doctrina & disciplina ex antecedenti fit cognitione t. Arist. in init 1. post 2. Ex *Inductione*, qua discernuntur principia universalia, cū remota sint à sensu ac difficulter cognoscantur, sic intelligere difficile est, quid sit homo, sed facile, si adhuc habitu inductionis forma, cognoscamus quid Socrates, Plato, Aristoteles & alia individua, t. Andrea Hypner. lib. 6. Eth. cap. 3. pag. 302. 3. Ex *Syllogismo Apodictico*, in eo enim adhibentur principia generalia, quæ faciunt ad recte concludendum Giphan. d. 1. pag. 464.

cap. 4. IX. His cognitis Scientiam dicimus esse habitum Demonstrativum, quo percipimus & cognoscimus conclusiones necessarias per causas veras, immediatas, primas, posteriores & priores lib. 1. M M. c. 5. lib. 1. post. c. 2.

X. Secundus Habitus est Ars quam forsan ideo Aristoteles scientiæ subiunxit, quod sicut in scientiis nonnulla effectio: ita in artibus quædam Contemplationem redoleant t. Procl. in Euclid. Definimus habitum mentis cum vera & recta ratione opus aliquod efficientem: sed nolumus illam ita intellectam, ut etiam Scientiæ, sicut Ciceroni lib. 2. de orat. artem rerum esse quæ sciuntur, asserenti, nec illo sensu, ut imagini artis ex mente artificis proficiscentis, ut Luciano in Parafiso, neque ut unicuique disciplinæ ut Quintil. c. 19. lib. 2. competit: sed illi, quæ hæc subsequentia contineat.

XI. 1. Obiectum habeat contingentia, quo 1. differt à Scientia I. Metaphysicæ Mathematica cum fiant necessario: sic lumen dicimus necessariò celipsari, 2. Naturali, quod natura sit principium internum motus & mutationis, ars autem respectu rei artificialis, externum, quia in artifice est Aristot. lib. 11. met. 6.

met. cap. 6. sic si statuam Alexandri lapideam moveri deorsum dicamus , non eo quo statua ab externo principio per artem ab artifice sic fabricata : sed eo , quod lapis internum in se naturaliter habeat principium , ut deorsum cadat. *11.* à *Prudentia* non objecto communi , quia etiam circa contingentia occupata: sed speciali , quia ars circa factibilia , Prudentia circa agibilia versatur , *2.* Fine , quem illa habet effectiōem quae transit in materiam externam , hæc actionem , quae in agente manet , ut intelligere in intelligentiā *Versor.* in *Eth. pag. 50. col. 4* *111.* à *Fortuna* non quod ambæ circa res instabiles & incertas versari videantur , & utræque habeant principiū extrinsecum : sed quod ars ex proposito artificis finem plerumque habeat certum , fortuna vero præter operantis consilium extrinsecus fiat , ut si quis vineam fodiens thesaurum inveniat , vel donum pergens in lapidem impingat , ut claudicet. *Eustrat. d. l. pag. 238. col. 2. n. 30.* *Thom. lib. Ethica lett. 3. pag. 103. col. 2. C.*

XII. *111.* ut si in artifice sit *1. ex parte artis* *1.* Speculetur , veluti Apelles quomodo Alexandri figuram ex materia faciat , *2.* inveniat quomodo ex præscripto artis sit facienda , *3.* operari faciat ipsam figuram *Donalds pag. 293.* *11.* *Ex parte materiæ* ut illum vel transponat , vel augeat vel minuat , secundum diversitatem & indignationem operis *Acciaj. libr. 6. Eth. cap. 4. pag. 7 42*

§ 40

XIII Sequitur tertius Habitus PRUDENTIA *1.* Non *immortalis* seu divina se juncta ab omni indagatione & imperfectione , *cap. 50.* quæ Deo tribuitur & separatis mentibus , quatenus eminenti quadam providentia mundum gubernant *Piccol. grad. 5. Civile phil. cap. 29.* Sed *2.* Mortalis *1.* non naturalis seu adumbrata , quæ in formicis *t. Plin. lib. 2. nat. hist. cap. 30.* in ap bus *t. Aelian. l. 6. de natura animal. cap. 11.* in serpentib. illucet *Matth. 10. v. 16.* Sed *2.* Humana in solis hominibus posita *Riccob. lib. 6. Eth. cap. 50. pag. 645.* non *1.* spe & semiine quæ in pueris est futuræ prudentiæ spem præbentibus de quibus *Arist. 6. Eth. cap. 13. & 1. pol. cap. 2.* Sed *2.* Habitū non *1.* illo ut prudentia pro calliditate & versutia usurpetur *Corne. Valer. in Eth. cap. 15. pag. 38.* Sed *2.* illo

lo, ut conjuncta sit cum virtute morali & definita ab Aristot. lib.
1. M M. cap. 35. Et lib. 5. Eud. cap. 5. quod sit habitus mentis se-
cundum veram rationem consultandi & agendi ea, quæ homini
sunt bona vel mala.

XIV. Continet hæc definitio differentiæ loco l. Formam, of-
ficium viri prudentis continentem, quod est recte consultare,
non de rebus saltem sibi, sed & reipubl. utilibus Giph. d. l. pag.
470. Pont. lib. 1. de obed. cap. 8. pag. 16. unde Plato in alcibiad. il-
lum prudentem esse dicit, qui sibi & reipub. consulere possit, is
enim qui hoc non facit odio dignus est. II. Obiectum quod idem
habet cum consultatione supra disput. 3. 29. declarata, conting-
tia scilicet quæ homini aut bona sunt, aut mala, & sic Imperator
belli de bello gerendo, Medicus de valetudine tuenda, consul-
tare potest Mag. in Eth. p. 588.

cap. 6. XV. Sequuntur Habitus qui intellectum perficiunt circa ipsa
principia quæ sunt 1. vel Demonstrationis Thomas d. l. lett. 5.
pag. 104. col. 4 H, ut INTELLIGENTIA non pro tota mente ratio-
nali accepta ut lib. 3. de anima: Sed pro habitu animi quo prima
tam cognitionis quam actionis principia absque medio cognos-
cuntur. Aristot. hic Et lib. 5. Eud. cap. 8. Et 11. lib. 1. M M. c. 35.
lib. 1. post Anal. cap. 26. Et lib. eor. 2. cap. 18. lib. 1. met. cap. 5. Ric-
cob. d. l. pag. 650.

XVI. Obiectum ex his cognoscimus communes notiones &
principia nobiscum nata, ab hoc tamen habitu ad perfectionem
dedicta Donalds p. 288. 1. quia id fieri non potuit per Scienziam
cum circa necessaria versetur, quæ gignuntur per eam demonstra-
tionē, quæ ex principiis plurimum sumitur Andr. Hipp. d. l. p. 314.
2. Neque per Sapientiam, cum causarum sit cognitio, quæ de prin-
cipiis dari non possint Gal. d. l. p. 237. 3. Neque per Prudentiam
& artem cum non sint de necessariis.

XVII. II. vel Entium Thomas d. l. qualis est SAPIENTIA non l.
illa quæ latissime se extendit, vel ad b. u. a quo sensu gallinæ sa-
pientes vocantur ab Eucharmo, eò quod pullos viventes non pa-
riant: sed prius ovis incumbant Laert. libr. 3. inv. Pla. pag. 93.
B. vel ad artes opificum ut Phidias sapiens marmorarius, Polycle-
tus fa-

eus sapiens statuarius dicatur. Sed II. ipsa quæ habitus animi est quo & principia (quod intelligentiae est) & ex principiis conclusa (quod scientiae est) cognoscuntur.

XVIII. Hæc definitio non ita intelligenda ut numerum virtutum minuat, quia nullum compositum auget numerum rerum simplicium: sed ut virtutem distinctam ab intelligentia & scientia proferat, cum illud peculiare habeat, quod proxime producat ex principiis proxime primis, propterea recte finxere veteres Palladem sapientiae Deam ex Iovis capite *Piccolom. grad. 5. civ. phil. c. 22. Natal. Comes. lib. 4. myth. c. 5.*

XIX. Nec II. ut Sapientia cum Prudentia confundatur quod Romani fecerunt Sempronium & P. Attiliū sapientes appellantes. Pompon. l. 2. § fuit 37. & seq. ff. de orig. juris. sed differat 1. *Præstantia* ut enim I. divina conditio præfertur humanæ: ita Sapientia Prudentiæ, quia Dii non operantur per moralem virtutem: sed per sapientiam Arist. 10. Eth. c. 8. unde 12. met. conc. 39. Diis contemplationem competere asserit, 2. quia conditio Sapientis est converti ad interna & ad supera, agentis vero ad externa & infera *Piccol. grad. 5. Civil. phil. cap. 42.*

XX. II. *Natura*, quæ in sapientia tantum unica, in prudentia autem varia *Acciæj: lib. 6. Eth. c. 7. § 62. p. 498.* est enim illa perfectissima rerum notitia, quæ non multiplex esse potest, ut apparet ex albo & recto, quæ cum natura ita constent, semper sunt idem, econtra vero se habet in prudentia, nam alia est in medico alia in Icto, alia in Theologo quam in Politico *Jacob. Stapul: d. l. p. 34 col. 1. concl. 2.*

XXI. III. *Materia*, quia prudentia sese extendit, tam ad singularia, quam universalia, & potissimum quidem circa illa, cum omnis vis actionum in singularibus & circumstantiis co-rundem consistat: Sapientia autem tantum est universalium *Sæ. vanor. lib. 4. instit. Eth. concl. 8. Giph. 6. Eth. c 7. p. 486.*

XXII. Absoluta tractatione generali venimus ad specialem, quæ Prudentiæ continet I. PARTES quæ duæ sunt, quarum una *Privata*, quia unius est ad seipsum *Acciaj. d. l. §. 73. p. 05.* bona malave, utilia & iutilia, commoda & incommoda vitae, cognoscendi, dijudicandi, adipiscendi fugiendiq; viam common-

Cap. 8.

S

trans:

strans: unde etiam virtus animi absolute dicitur, regit enim moderaturq; inferiores animæ vires, iram videlicet atq; cupiditatem quæ si rectæ rationi obediant, proprias fortiuntur perfectiones *Christoph. Ehemius de princip. iur. lib. 2. mibi p. 101.*

XXIII. Altera *Communis* seu *χετικὴ* relata ad alios, quoniam non in homine: sed omnino in societate quadam hominum inter se cernitur, estq; vel *Domestica*, quæ in re familiari ac domesticis negotiis videtur, in administratione familiæ, ipsiusq; partium mutua quadam & concordi societate inter se conspirantium utilitatem versans *Ehem. d.l. p. 107.* vel *Civilis* seu *Politica* recte de ijs consultans, quæ reipub. sunt utilia *Donalds. lib. 3. Ethic. c. 12. p. 300.*

XXIV. Est vicissim hæc vel *νομοτετικὴ* legis positiua circa universalia *Burleus* c. 5. tract. 2. lib. 6. Eth. p. 108. Col. 3. quæ tūm ad mores civiū faciunt, tūm ad situm urbis sunt accommodatæ, versans, ut & cū finitimis & longinquis etiā populis commercia facilitia reddantur. *Eustrat. d.l. p. 258. Col. 1. n. 1.* vel *legis executiva semper. Etica* quæ in actionibus singulis occupatur, & quasi manibus negotia ad reipub: pertinentia tractat & administrat, & iterum aut *Senatoria*, quæ de futuris est & circa jus publicum, quod præcipue vincula societatis continet, ut in Romano Imperio est bulla aurea, versatur, aut *Forensis* quæ de præteritis est & circa jus privatum versatur, nimurum de distinctione dominiorum & de hereditatum distributione, de contractibus, de ordine judicior. & poenis scelerum *Vittor. Strigel. in Eth. lib. 6. c. 8. p. 550.*

XXV. II. COMITES seu ADMINISTRAS quæ sunt l. *euge-
nia Consultatio* 1. non ut voluntatis est actio, de qua in disput. 4.
egimus 2. nec ut scientia sit recte consultandi sicut *Plazoni lib. 4. de repub: 3.* nec opinio, quia non querunt ut consultatio quæ species quædam quæstionis inquirens quid, quomodo & quibus organis sit agendum t. *Cæl. Rodig. L. A. l. 11. c. 9.* sed sciunt & simpliciter asserunt *Giphæn d.l. p. 499.* nec 4. conjectura & solertia quia cito absq; mora & tempore fiunt, ut *auctor est Arist. hic & post anal. in fin. Casus in Spec moral. lib. 6. c. 9. p. 419.* sed 5. Rectitudo est consili, qua finem bonum, quem nobis proposuimus honestis commedisq; mediis in agendo consequimur. *Gol. in Eth. lib. 6. c. 9. p. 242.*

26. Ex

XXVI. Ex hac definitione excluduntur I. qui illicitis & malis mediis finem bonum consequi cupiunt, qualis Pericles qui ut beata sit patria & antecellat reliquæ Græciæ, media non recte elegit, cùm duriora edicta proposuerit aduersus Megarenses, quam debuisset, quibus deinde irritavit Lacedæmonios II. qui non finem justum intuentur, nec media recte querunt, ut Monetarius Rex Anabaptisticus & Pontifices, qui non hoc querunt ut Doctrina recte propagetur: sed ut ipsi potentiam diu alant & voluptatibus trahantur Stigel. d. l. p. 554. & seq. 3. qui de honestis mediis & fine licito consultant, sed nimis tardè aut præcipitanter Magir. d. lib. p. 614.

XXVII. Hinc constat duplēm esse consultationem, 1. *Absolutam* seu universalem, quæ est de summo fine assequendo Eustath. d. l. p. 268. Col. 2. n. 50. 2. *Particularēm* quæ de singulari aliquo bono, sic Imperatori bonum est victoria, mercatori lucrum Giphon. d. l. p. 503. sed non de hac sed illa nostra definitio Thomas d. l. lect. 8. p. 109. Col. 1. D.

XXIX. *II* Σύνεσις *Perspicacitas*, *sagacitas* seu *intelligentia* quam Cap. 10. hic non late sumemus, uti prorsus eadem sit cum Prudentia, sicut Demostheni qui in oratione funebri illâ virtutum omnium principium esse dicit, finem vero fortitudinem 2. nec eadem cum cuiuslibet rei cognitione Giph. d. l. p. 504. quia non æterna nec contingentia omnia complectitur, sed angustissime: pro ea quæ officii respectu à Prudentia diversa est, Prudentiæ enim munus est quid facto opus sit aut non sit præcipere aut imperare, sagacitas autem, judicare de eo quod prudentia agendum censuerit atq; præceperit Ethicus noster Clariss. M. Christoph. Neander hic. hinc definitur habitus sive facultas prudentiæ præcepta & decreta maximeq; aliorum dicta & facta examinans.

XXX. *III. γνώμη sententia* quæ veluti prudentis anima, quæ Cap. 11. altiora discutit & concludit Cœsus in spec. moral. d. l. p. 434. unde viri æqui & boni de dictis & factis aliorum, rectum judicium esse dicitur Donalds d. l. p. 298.

XXX. Habet & hæc duas species 1. *Candorem* seu *æquitatem* quæ corum est, qui in meliorem partem aliorum dicta & facta interpretantur & æquas ferunt de illis sententias Mag. d. l. p. 620.

2. Ignoscētiā Agell. lib. 7. cap. 3. quæ corum, qui aliorū errato ignoscunt, ut Romani qui libentius injuriā acceptam ignoscere quam persequi maluerunt Salust. de bell. catili.

XXXI. IV. accedit d'evōtis solertia quæ naturalis quædam vis est, intelligendi & agendi ea quæ pertinent ad scopum propositum nobis consequendum, non malis sed bonus medius, unde etiam, quæ magnam cum prudentia dicitur habere affinitatem siquidem absq; ea prudentia non perfecte comparatur, interim tamen differunt Reck. lib. 1. Syll. Eth. c. 3 p. 149. & seqq. 1. Origine quam Solertia habet naturam, Prudentia vero experientiam 2. subiecto quod illa habet, tam hominē malum, quam bonum, quia solertia etiam in homine malo mala esse potest, hæc vero tantum bonum, in malo enim non invenitur Mag. d. l. p. 629. Giph. d. l. p. 518. Thom. d. l. leit. 10. p. 112. Col. 2.

XXXII. Quatuor has administras ut discernamus, sciendum consultationem & solertiā medium spectare, sed illam diu, hanc citò discutere, Sagacitatem vero & sententiam judicium: sed illam veluti proponere: hanc vero perficere & absolvere Casus in spec. mor. d. l. p. 435.

cap. 12. XXXIII. His annumerari possent ex Iovian. Pontan lib. 4. de prudentia c. 2. & seqq. aliæ viginti, quæ tamen cū prudentiæ potius sint officia quædam, quam Comites, hic omnissimus, & ad Pontanum remittimus & Thomam secunda secundæ quest: 48. & seq. ubi ex Platone & Macrobio sex recenset & Francisc. Patricium qui lib. 6. tit 8. & novem seqq. de reg. & Reg. inslit: eleganter novem recenset.

XXXIV. III. VSVM & utilitatem tam sapientiæ quam Prudentiæ quæ magna est, sunt enim I. perfectiones animi quia utramq; partem animi perficiunt, tam illam quæ in contemplatione, tam hanc quæ in actione cernitur Casus in spec. moral. p. 437, 2. quia utramq; ad beatitudinem consequendam conferunt, illa ad theoreticam: hæc ad practicam: ut medicina sanum: ita prudentia felicem, etiam ut sanitas ipsa sanum: ita sapientia beatum efficit Andreas Hypber. lib. 6. Eth. c. 12. 3. quia nulla virtus moralis absq; prudentia consistit, per illam enim rectam rationem qua virtus definitur cognoscimus Riccob. d. l. p. 673.

35. Dis

XXXV. *IV. DIGNITATEM*, quam *supra* q. 12. *Sapientiae assi-Cap.* 13.
gnavimus, propter rationes allatas: Sed cum hominis duplex sit
finis, perfectio intellectus, & bonum voluntatis, ratione illius,
Sapientiae, ratione hujus, Prudentiae principatum tribuimus
Keck. in iſp. pract. quest. 3. p. 34. & sic haec tenet de virtutibus in-
tellectualibus, tam contingentibus, quam necessarijs quibus has
addemus quæstiones.

Quæstio I.

Prudentia in bello an suadeat peregrinos;
an indigenas milites?

Quemadmodum non satis est physiologo cognoscere quod
homo animal sit aut corpus, & Medico quod febris sit affectio
præter naturam, aut morbus ex intemperie: sed etiam quale ani-
mal sit, an rationis particeps, an expers: aut morbus ex intem-
perie humida, vel calida, vel frigida, vel sicca, scire omnino est
necessarium *Christoph. Ehem. de prim. ip. jur. lib. 2. c. 1. p. 100.* ita fu-
turo belli Imperatori non multum utile erit intelligere, ad bel-
lum militibus opus esse, nisi etiam quales illi esse debeant, pere-
grini, an indigeni diligentissime percipiatur atq; cognoscatur. Verum
cum hæc absq; longo usu & experientia ex quibus prudenter na-
scitur ut patet ex *Aristot. lib. 6. Eth. c. 12. & sup. q. 31.* sint incogni-
ta, eam tanquam consiliarium adhibeat, & rationum, quæ hic se
in utramq; partem offerunt, præcellentiam & dignitatem ponde-
ret, ipsi incumbet. Pro peregrinis contra indigenas hæc pugnant
i. quod arma feroces reddant subditos & ad rebellionem procli-
ves, ideoq; tutum non esse subditos armare, cum sæpe istis con-
tra Magistratum usurpent; *Tipl. part. 3. Pract. Phil. lib. 4. c. 10. q.*
10. p. 478. ut Bulgari gens Scytica atq; fera, quæ Zelotim regem
suum populari impetu occidit, cum Græcorum bello vicitus do-
minus reverteretur *Baptista campo fulgosus ib. 9. c. 7. p. 1274 l.* quod
extranei sæpe ad arma tractanda magis idonei sint, quam indige-
næ, quod tam veteribus quam novis apertum est exemplis, Pro
illis sunt Romani qui semper militari disciplina alios superarunt
E. Plin. de viris illustr. c. 35. unde Romæ nulli Civi licuit, ullum ma-

gistra-

gistratum urbanum gerere, qui non decem annis militasset *Liv.*
lib. 10. dec. 4. hac re incitati, & virtute & animo pares esse labo-
rarent, tametsi aliquando a duce & a fortuna deserebantur. ta-
men omnem spei salutis in virtute ponebant, & quoties quæq;
cohors præcurrerat, ab ea parte magnus hostium numerus ca-
debat *Iulius Cæsar lib. 5. de bello gall. p. 120.* Cimbri & Celtiberi *t.*
Cic. lib. 2. Tusc. quæst. Valer. Max. lib. 2. cap. 1. & Ælian. lib. 12.
var. hist. Cantabri & Astures t. Sabell. lib. 7. En. 8. Pro novis stant
Vngari, Saxones, Belgæ & alij inferioris germaniæ populi, qui ha-
bitenus contra Hispanum armata manu bella gesserunt & victori-
am reportarunt, ob hanc causam moti Alexandrini, nullos mili-
tes, nisi peregrinos admiserunt *Veget. lib. 1. de re milit. cap. 2. Ale-*
xand. ab Alex. lib. 1. c. 20. *11 l.* quod timidiores plerumque sint in-
digene quam exrranei, dum de uxoribus, liberis, vineis, villis & a-
lijs suis cogitant bonis *Melch. Jun. in q. pol. part. 2. quæst. 64.* Se-
quuntur jam rationes pro subditis contra peregrinos quarum *l.*
quod indigenæ, cum unum locum, unum forum, unam vocem,
mentem atq; religionem habeant concord'ores sint, quam pere-
grini ex varijs locis in unum exercitum congregati Casus in Sphær.
Civ. l. 2. p. 21. *11 l.* quod amantiores sint patriæ & alacriores ad
pugnandum quam pretio comparati, qui solum prædam & pecu-
niam spectant, igitur saepe in ipsa pugna, sine pudore flagitij &
cura Ducum abeunt & fugiunt, unde illorum opera secundum
Iuvenal. Sat. 8 v. 90. maxime hodie

Offa vides Regum vacuis exsucta medullis
11 l. quod obsequium & patientia imperij in istis longe sit præ-
stantior *Lipsius in pol. lib. 5. c. 9. p. 288.* *IV.* deniq; quod non ut
exteri regna ad se trahant, ut exempla testantur Longobardorum
in Italia, Saladini in Ægypto, Francorum in Gallia, Anglo Saxo-
num in Brittannia, qui conducti mercede ejusmodi incolis ipsi re-
gna occuparunt *Bödin. lib. 5. de repub. c. 5.* plures ad hujus sen-
tentiae confirmationem rationes peti possent ex *Melch. Jun. d. l.*
quas brevitatis causa hic præterire cogimur. Ad nostræ autem
sententiae declarationem dicimus prudentis belli Imperatoris of-
ficium esse ut absolute genitos eligat milites, ut ex *Curtio refert in*
quæsto.

quest. pol. Ioan. Gerhard. dec. 7. p. 3. respectivē autem propter instans periculum & magnam militum penuriam etiam illis adjungat milites extraneos: ita tamen ut vires, auxilia & robur exercitus, sint ex incolis, nec Corpus exteri faciant: sed membrum: nam id cavendum semper providis ducibus, exemplaq; vetera pro documentis habenda, ne ita externis credant auxiliis, ut non plus sui roboris suarumq; propriè virium in castris habeant, verba sunt *Lipsij d.l. polit. p. 289.* nam qui freti externorum auxiliis, defectiones magnas sunt experti, ut Scipiones in Hispania *Liv. l. 35.* Syphax Rex apud eundem *l.b. 30.* Pompejani in bello Pharsalico & alij quos recenset *Melch. Iunius d.l.pol.p.151.*

Quæstio II.

Prudens cur sine historiarum studio non esse possit?

Non in elaganter orator Atticus & crecopiæ facundiæ parens Demosthenes viro prudenti tria assignat officia l. ut *Prætorum meminerit*, cum sit circa res omnium singularissimas magis, quam ulla virtus alia atq; adeò circa res infinitas, ad quas magno certe judicio, & quidem ex temporario, cognoscendas opus habet *Keck in disp. præct. p. 38 quæst. 7.* quod certè judicium, cum ipsius vita in mundi primordiis & quæ ista paulo post consecuta sunt tempora non fuerit, per propriam observationem & experientiam ipsi comparare est impossibile: nisi historias à multis seculis originem trahentes adjungat: sunt enim illa quæ in historiæ monumentis conservata sunt æterna, eò quod non solum ignota referant & nota faciant: sed etiam labilis ac fluxæ nostræ memoriæ infirmitateni confirmant *Ioan. Fung: in lex. Ethym. p. 364.* unde à Cic. in orat. testis temporum, veritatis lux, vita memoriæ, & magistra vitæ nuncupatur ll. ut *præsentia agat*, prout rerum ac temporis varietas exigit, se etiam ita accommodet, ne se in aliquibus mutet: led potius temporibus aptet: sicut manus quæ cadem est cum in palmam extenditur & cum in pugnum adstringitur *Seneca de quatuor virt: 111.* ut *fucura caveat* quod fit, si cum præteritis & præsentibus comparet: siquidem ex uno inferatur alterum. Ob duplicem igitur causam prudenti tribu-

tribuimus studium historicum I. ob memoriam præteriorum eventuum, quæ est tertia ex causis principalibus remotioribus II. Ob causam proximam, experientiā scilicet & usum, quæ in alijs obtinet vicem propriæ, ut quod ipsi non sumus experti, id alios expertos esse sciamus *Keck. d. l. p. 37. q. 5.*

Quæstio III.

Prudentia ad Reipub. administrationem an suadeat fœminas, an viros?

Quæstio hæc in utramq; partem est disputabilis, sunt enim ab omni parte rationes non contemnendæ, quas eleganter recensent *Iunius in quæst. pol. part. 5. q. 13. p. 74. & Tipl. lib. 2. pol. c. 2. q. 9 p. 148.* Nos autem brevitatis causa dicimus tām fœminis quam viris imperium esse committendum, sed his primario I. quia naturæ lege magis ad imperandum sunt apti, quam fœminæ, nisi forte à natura ipsa defecerint *Arist. lib. 1. polit. c. 8. Bedin. lib. 6. de repub. cap. 5.* fœminæ enim sunt imbecilliores & inconstanter secundum illud *Propertii lib. 11. Elig.*

— Nulla diu fœmina pondus habet

2. quia taciturnitati magis sunt dediti, quam fœminæ, Qui enim fœminæ aliquid committit, idem facit ac si in foro denunciaret voce præconum omnib. *Antiphon. apud Stob. serm. 72.* Fœminis autem secundario, nam quemadmodum masculus ad Reipub: administrationem est admittendus, si sit idoneus, ita fœmina in causa necessitatis, si idonea, & similis Deboræ qui magna cum laude populum Iudaicum rexit *Iud. c. 4.* Semiramidi, quæ ob formam & prudentiam bellicam à Nino, Assyriorum Rege ducta, mortuo illo Babylonem urbem condidit: universam Afiani præter indos subegit, quadraginta duos annos regnavit *Diodor. Siculus lib. 2. rer. antiqu. c. 5. p. 50. & seq.* Zarinæ Sacarum Reginæ ad quam Parthi à Medis defecerunt, quæ barbaras gentes plurimas suam in potestatem redigit & urbes multas condidit, plura qui cupie de hac quæstione inveniet apud *Casum in Sphæra Civitat. lib. 1. c. 3. p. 23. Junium. d. l. Lipsium in politicis lib. 2. cap. 3 p. 39. Giphon. d. l. polit. Ioan. Gerhard in quæst. pol. dec. 2. quæst. 4.*

10550

Coll. cliss. A. 28, misc. 51

-111.1